

Antonel URSE*

***ASPECTE ALE COTIDIANULUI BRĂILEAN ÎN TIMPUL OCUPAȚIEI
GERMANE DIN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL (1916 – 1918)***

**Aspects of Daily Life in Brăila during the German Occupation
in the First World War (1916 – 1918)**

Abstract: In December 1916, when the defeated Romanian army and the authorities in Bucharest retreated to Moldavia, Brăila was occupied by the troops of the Central Powers. For two years, the city was administered by German officers, who tried to integrate all local resources into the war effort of the Central Powers. The paper presents, on the basis of unpublished sources from local archives, several aspects related to the administration of the city, the rationalisation of food supplies, the confiscation of private property, etc.

Keywords: Brăila, daily life, German occupation, World War One, 1916 – 1918.

*

La 15/28 august 1916, România intra în război, succesele obținute pe frontul din Transilvania îndreptând speranțele inițiale. Dezastrul de la Turtucaia a schimbat planurile comandamentului român, fără ca schimbările aduse să mai poată modifica soarta campaniei din 1916.

Regele Ferdinand, în calitate de comandant al armatelor române, a cerut aliatului francez trimiterea unui general, care să-și expună punctul de vedere asupra operațiunilor desfășurate de comandamentul român. Parisul a răspuns prompt, alesul fiind generalul Henri Berthelot, remarcat pe fontul de Vest. Ironizat de soldații români din cauza fizicului său, generalul francez s-a identificat cu interesele românilor, susținând drepturile noastre în fața aliaților, mai ales cei ruși¹. Generalul francez, alături de comandanții români, a încercat din răspuțeri să stăvilească înaintarea inamicului, remarcând în acest timp problemele cu care se confruntau

---

* Profesor, Brăila.

¹ Constantin I. Stan, *Generalul Henri M. Berthelot și românii*, București, 2008, pp. 10 și urm.

trupele române, cât și eroismul soldatului provenit din rândul țaranului român². Pe un astfel de fond, orașul Brăila avea să se remarce în război, efortul său fiind unul semnificativ.

Intrarea României în război a fost întâmpinată cu bucurie și la Brăila. Încă din perioada neutralității au avut loc mitinguri, acțiuni în favoarea intrării în conflict de partea Antantei. Din 15 august 1916 au loc manifestări sprijinite de gruparea antantofilă din oraș, în frunte cu Leonte Moldovan, om politic liberal. Nimeni nu a bănuțit că în următorii doi ani orașul se va confrunta cu lipsuri enorme, iar comerțul (domeniul ce asigurase Brăilei un loc de frunte între orașele țării) va decade într-atât încât poziția orașului, ce număra pe atunci 63.000 de locuitori, nu va mai fi atinsă niciodată.

Contemporanii evenimentelor³ susțin că orașul nu a fost pregătit pentru întâmpinarea lipsurilor cauzate de război. Starea de spirit a cetățenilor s-a schimbat rapid după primele înfrângeri; comerțul a stagnat, casele de export din oraș s-au închis, mulți reprezentanți ai acestora fiind ulterior închiși în lagăre deoarece erau cetățeni ai statelor aparținând Puterilor Centrale. Specula a devenit o realitate cotidiană, iar rechizițiile vor afecta tot mai multe familii și viața economică a orașului, scăzând numărul mijloacelor de transport⁴. Prin urmare, orașul se confrunta cu noi provocări cărora trebuia să le facă față.

La apropierea trupelor inamice, Brăila a fost abandonată de autorități, ce au luat calea refugiului spre Moldova; prefectul, prefectul poliției, președintele tribunalului, marii proprietari funciari au lăsat totul în urmă, salvându-se. În momentele retragerii, civilii au avut de suferit jafuri din partea dezertorilor, obiective importante fiind devastate: cazărmi, gara C.F.R., unele școli.

După plecarea autorităților și a armatei, timp de trei zile orașul a rămas în afara oricărui control, primarul Nicolae Orășanu solicitând printr-o proclamație cetățenilor păstrarea liniștii și ordinii⁵.

Trupele ocupante, alcătuite din germani, austrieci, bulgari și turci, au intrat în Brăila pe 23 decembrie 1916 (stil vechi) între orele 12.30–13.30. Primele automobile cu ofițeri germani, în frunte cu generalul von Goltz, s-au oprit la Primărie, anunțând că orașul trece sub comandă germană. Noii conducători ai urbei au anunțat că funcționarii administrativi rămân pe locurile lor, iar serviciul este obligatoriu neputându-se demite. Pentru supervizarea treburilor primăriei a fost

---

² *Ibidem*, pp. 23, 32–34.

³ Nicolae Petrovici, avocat și fost primar al orașului, a rămas în Brăila în perioada ocupației, în calitate de membru al Comisiei interimare a orașului.

⁴ Nicolae Petrovici, *Brăila sub ocupațiune*, Brăila, 1939, p. 27.

⁵ *Ibidem*.

detașat un locotenent german, măsură aplicată toată perioada ocupației⁶. În aceeași zi, după amiază, a început să intre în oraș grosul trupelor, până seara majoritatea soldaților fiind încartiruiți, fără concursul primăriei. Din prima noapte au început jafurile și spargerile caselor particulare, magaziilor, Crucii Roșii, autorii fiind în principal soldații bulgari⁷.

Au fost aplicate măsuri administrative începând cu numirea unui nou prefect, Ion Berceanu, rămas în funcție până în iulie 1917, când a fost înlocuit de Filip Apostol. Prefectul nu avea alt rol afară de a semna diferite hârtii către primăriile rurale și administrația centrală de la București. Nu putea face inspecții în județ, nu se putea deplasa decât cu permisiunea ofițerului german de la prefectură și doar însoțit de el, nu putea numi sau revoca vreun funcționar. Fiecare comună rurală era dată în administrare unui ofițer german, acesta fiind de fapt primarul satului, primarul local jucând rolul executantului. Deplasările în interes personal în județ se făceau doar cu autorizația Comandaturii germane din Brăila.

În fruntea poliției, germanii au numit pe Ilie Cosac. Serviciul poliției urma să se ocupe cu paza orașului, pe timp de zi și de noapte, executarea rechizițiilor cerute de germani și formarea detașamentelor de muncitori pentru diferite lucrări cerute de ocupant. Poșta și telegraful au fost momentan închise, nemaifuncționând nici serviciile de vamă, din port, C.F.R.-ul și administrația financiară.

Primar era numit Nicolae Orășanu, ajutat de o comisie interimară, care, rapid a trebuit să aplice primele dispoziții ale Comandaturii:

- formarea unei comenduri a piețelor;
- comunicarea numelor și prenumelor tuturor funcționarilor publici din oraș și a domiciliului acestora;
- asigurarea de către oraș a 10.000 porții și 10.000 pâini zilnic;
- propunerea unor prețuri maxime la principalele produse de strictă necesitate.

Se mai constituiau șase comisii (câte una pentru fiecare sector al orașului) ce trebuiau să primească doleanțele și diversele plângeri ale populației civile, care ulterior urmau să fie expediate de primărie comandamentului german. O altă comisie urma să verifice și să raporteze starea tuturor fabricilor și instalațiilor industriale din oraș, menționând cantitățile de benzină, petrol, motorină, ulei (materiale explozibile și inflamabile) deținute de acestea ori de către particulari⁸. Funcționau următoarele comisii:

---

⁶ *Ibidem*, pp. 28–29.

⁷ *Ibidem*, p. 32.

⁸ Serviciul Județean Brăila al Arhivelor Naționale (în continuare se va cita SJBAN), Fond Primăria orașului Brăila, dosar 77/1916, f. 1–3.

- de încartiruire, condusă de Constantin Ștefănescu și Iosif Broniner. Aceasta era ajutată de alte șase subcomisii, fiecare raportată la cele șase secții de poliție din oraș, constituite din câte doi membri și preoții parohiilor respective cu acordul protoieriei; avea ca sarcină încartiruirea trupelor;

- pentru cercetarea refugiaților, formată din Victor Mendl, G. Petrișor, Iancu Gheorghiu, Victor Crăciunescu, Cosma Purcărea, ce trebuia să ia măsuri pentru rezolvarea problemei acestora;

- pentru furnituri și subzistența trupelor, constituită din L. Paghina, D. G. Ionescu, N. Petrovici, Spiru Dumitru, Vladimir Grigorescu, Panait Ghenciu, A. Bălan, V. Mendl, L. R. Chaites;

- pentru îngrijirea răniților: G. Popescu, Titu Ionescu, dr. Bădeanu, dr. Panteli, C. N. Ianculescu, P. Teodorescu;

- pentru rechiziții: Al. Sudețianu, N. N. Negrescu, Șt. Nicolescu, Anghel Teodorescu, Radu Șeitan, Stan Bratu;

- pentru constatarea materialului explozibil: I. Posmantir, Spiru Lichiardopol, G. Teodorovici, N. N. Negrescu⁹.

Organizarea și eficiența administrației germane a reclamat alcătuirea unei liste cu funcționarii primăriei scutiți de mobilizare și concentrare, ca absolut indispensabili bunului mers al treburilor comunei, în frunte cu Nicolae Orășanu (cuprinzând 14 persoane)¹⁰. Tot la începutul lui ianuarie, Goltz cerea orașului să pună la dispoziția diviziei interpreți. Mulți vor fi trimiși la comandamentele locale din județ, în satele Chiscani, Ceacărul, Valea Cănepii, Stăncuța.

Poliția a fost organizată din 2 ianuarie 1917, având sediul central pe Bulevardul Carol nr. 8, orașul fiind împărțit în șase secțiuni (comisariate), fiecare corespunzând unei părți din comună și având patru – șapte funcționari (comisari clasa I, a II-a, a III-a, subcomisari și agenți permanenți) cu atribuții bine delimitate. Lor li se adăugau:

- Comandamentul sergenților de oraș cu un comandant, ajutor, doi ofițeri, nouă sergenți majori și 188 sergenți de zi și noapte;

- Brigada Specială de Siguranță, înființată din 1913, având ca șef de brigadă un comisar special, un ajutor subcomisar, trei subcomisari, zece agenți speciali și nouă agenți permanenți dați de poliția orașului. Sarcina brigăzii era controlul străinilor, cercetarea crimelor, completarea cercetărilor începute de comisariate;

- Poliția specială a portului, înființată în 1913, cu sediul pe strada Danubiului nr. 15, având ca scop paza portului, a magaziiilor de cereale, cercetarea furturilor, crimelor și delictelor din această zonă. Ea cuprindea un șef, un

⁹ *Ibidem*, f. 20, 21, 36, 37.

¹⁰ *Ibidem*, f. 24–25 (în limba germană).

subcomisar, zece agenți speciali, un comandant sergenți, un sergent major și 35 sergenți;

- Poliția punctului de frontieră Brăila-port cu un comisar și un subcomisar, însărcinați cu controlul străinilor care vin și ies cu vapoarele.

Toate aceste instituții erau trecute acum la dispoziția C.I.G. (Comandaturii Imperiale Germane)¹¹. Polițiștii urmau să-i salute pe ofițerii germani și ai țărilor aliate și purtau o banderolă cu ștampila comandamentului, nominală, ce nu se putea înstrăina.

Totodată C.I.G. comunica primăriei că reconfirma în posturile lor toate autoritățile comunale publice și judecătorești și le obliga să-și continue funcționarea conform legilor militare¹². Mai erau solicitați dactilografi care trebuiau să cunoască bine limba germană.

O altă preocupare imediată a comandamentului a fost organizarea serviciului sanitar ce urma să deservească nevoile armatei germane. Toate instituțiile spitalicești erau puse sub comanda armatei de Dunăre, fiind numit un Oberstabsarzt (medic maior) – Kob, drept șef al spitalelor din oraș. Stabsarzt-ul Kuhnel era numit medic al garnizoanei și repartizat la comandatură. Principala sarcină a medicului garnizoanei era controlul stării sanitare a orașului și controlul sever al prostituției. Toate proviziile de medicamente și pansamente erau rechiziționate și repartizate diviziilor din zona frontului. Pentru nevoile imediate se folosea spitalul de câmp 256 din comuna Viziru și spitalul amenajat în școala grecească din Rubinelor 2 și se deschidea o instalație de despăduchere. Acestor obiective primare, statul major al Armatei de Dunăre le adăuga grija pentru prevenirea răspândirii bolilor venerice, trupele fiind trecute printr-o vizită medicală săptămânală luna, iar în cazurile de îmbolnăvire venerică trebuia găsit locul de infectare și luate măsuri de profilaxie¹³.

Serviciul de pompieri al orașului s-a subordonat și el autorității germane. Conform raportului secției de pompieri din 1/14 ianuarie 1917, serviciul cuprindea un ofițer comandant, 33 oameni activi și milițieni cu 22 de cai, cu materialele necesare. Din efectivul inițial de 66 oameni cu 26 cai, lipseau 20 de pompieri originari din Dobrogea ridicați de bulgari, patru oameni cu patru cai luați prizonieri pe 23 decembrie 1916 și 13 dezertori. Conform raportului, corpul de pompieri din Brăila era printre puținele din țară, bine dotate cu materiale, astfel de corpuri mai funcționând la București, Craiova, Ploiești, Târgoviște și Galați¹⁴.

Justiția a fost la fel de mult afectată de evenimentele militare. Majoritatea magistraților a abandonat orașul, parte prin mobilizare, iar o parte retrăgându-se în

---

¹¹ *Ibidem*, f. 178–180.

¹² *Ibidem*, f. 90.

¹³ *Ibidem*, f. 130.

¹⁴ *Ibidem*, f. 237.

Moldova. O adresă a primăriei către comandatură, din 18 ianuarie 1917, arată că Tribunalul nu mai poate funcționa (din cei 11 judecători mai erau prezenți doar doi) și se cerea permisiunea obținerii instrucțiunilor de reorganizare de la București. În orice caz, activitatea tribunalelor românești a fost supusă unui control strict, comandatura având rol de supraveghere și supervizare. Conform instrucțiunilor primite prin O.K.H., cercetările preliminare trebuiau făcute de tribunalul indigen, apoi se înainta comandamentului toate actele însoțite de un scurt raport. Raportul trebuia să indice dovezile decisive pentru o condamnare, precizând numele martorilor, și să menționeze paragraful din legea română pe baza căruia s-a pornit urmărirea penală. Orice eliberare din arest se face doar cu aprobarea C.I.G., propunerile de eliberare motivate pe scurt, germanii rezervându-și dreptul să pronunțe singuri pedeapsa. Instanțele române nu puteau lua nici o măsură împotriva vreunui supus al Puterilor Centrale, decizia fiind doar a comandaturii. Contravențiile ușoare puteau fi cercetate de partea română, care le finaliza. La eliberarea din arestul preventiv, tribunalul era obligat să indice motivele eliberării, eventuala cauțiune ce era acceptată sau respinsă. Abia din 15 iulie 1918 intra în vigoare o ordonanță prin care se reintroduce justiția penală română în teritoriul controlat de Comandamentul Superior al armatei a IX-a¹⁵.

Comunicarea cu germanii se face în limba germană, declarată limbă de corespondență. Au fost folosiți tâlmaci, mai ales evrei, comercianți, care traduc corespondența la prefectură, și după rezolvarea ei traduceau în germană răspunsul primarului. Abia după pacea de la Buftea s-a revenit la utilizarea limbii române.

Problema refugiaților a constituit o reală problemă a primăriei, atât înainte cât și după ocuparea de inamic a orașului, ei provenind din Dobrogea și județele limitrofe (Buzău, Rm. Sărat, Ialomița). Numărul lor mare a făcut ca administrația germană, dornică să reducă rația de aprovizionare a populației brăilene și să procure Dobrogei ocupate brațe de muncă, să acționeze cu consecvență pentru trimiterea refugiaților la locurile de baștină.

Pe 7 ianuarie 1917 germanii au dat prima ordonanță prin care toți refugiații erau obligați să se prezinte la biroul refugiaților din cadrul primăriei Brăila pentru a li se face pașapoarte. Primele coloane au plecat la 16 și 17 ianuarie 1917, pe un ger cumplit, cu vaporul (dobrogenii) și pe jos (cei din județele muntene vecine). Deoarece refugiații se ascundeau, refuzând plecarea, s-a dat o nouă ordonanță de plecare cu trenul între 14–17 februarie 1917, fiind la dispoziție câte 20 de vagoane zilnic în direcția Buzău – Ploiești – București. Pentru că nici această măsură nu are succes, s-a format pe 21 februarie 1917 Serviciul central al refugiaților. A doua zi,

---

¹⁵ *Ibidem*, f. 290; Fond Judecătoria Urbană Brăila, dosar 1/1918, f. 3, 13; Fond Tribunalul Județului Brăila, dosar 1/1918 f. 2.

Comandatura anunța că pe 25 februarie va pleca un convoi de refugiați dobrogeni spre Cernavodă cu căruțe și pe jos, sub pază militară, urmat de expedierea cu trenul a celor veniți din restul zonei ocupate. La 27 februarie un avertisment este dat refugiaților din țară, ca până pe 1 martie să-și scoată bilete de tren, altfel vor fi trimiși pe jos, sub escortă; spre a-i convinge să plece, ordonanța din 28 martie dispune că refugiații n-au dreptul la cartela de carne; pe 20 aprilie sunt convocați refugiații din Dobrogea spre a fi expedia acasă, iar pe 9 și 11 mai sunt chemați să plece cu trenul și șlepul în direcția Hârșova – Cernavodă. Ca sancțiune, ordonanța din 12 mai, anunța sistarea cartelelor alimentare.

În iunie 1917, încă se mai găseau refugiați, comandatura invitându-i să plece cu ultimul transport din 8 iunie, sub sancțiunea că cei care nu se vor supune vor fi colonizați în Ialomița. În cele din urmă, pe 3 august, germanii opreau orice transport, spre bucuria celor care au putut scăpa până la acea dată de expediere¹⁶.

Din momentul intrării în război, orașul s-a confruntat cu lipsa unor produse de larg consum. Zahărul era un astfel de produs, neexistând nici un depozit sau o fabrică în regiune; produsul avea un preț maximal, nu se putea face speculă, iar profitul mic descuraja comercianții să îl procure. Lemnele de foc erau un alt articol ce lipsea, Brăila fiind la distanță mare de zonele forestiere, iar aprovizionarea se făcea greu. Din august 1916, primăria a luat de la stat unele părți de pădure de salcie și salcâm din bălți, pe care le-a pus în tăiere pentru necesarul populației, dar lipsa oamenilor valizi pentru tăiat și a mijloacelor de transport a făcut ca situația să devină critică.

Carnea, pâinea, mălaiul s-au găsit tot mai greu, ceea ce i-a făcut pe germani să intervină, tratându-i abuziv pe localnici și îndestulând propriile trupe. Mijlocul folosit a fost Ordonanța / Publicațiunea C.I.G., care a devenit o adevărată Biblie pentru locuitori până în toamna anului 1918. Încă din 12 ianuarie 1917, printr-o ordonanță tipărită în 2.000 de exemplare, era anunțată populația că din cauze obiective (dificultăți de transport, rezerve mici) primăria recomandă populației moderație la consumul de făină și mălai, dându-se 350 grame pâine/zi și 250 grame mălai/zi de persoană, muncitorii, servitorii primind un supliment de 250 grame mămăligă. Se inaugura astfel politica de raționalizare a hranei, rezolvându-se și o problemă de statistică; s-a cerut ca în 3 zile, toți capii de familie să se prezinte la secțiile de poliție unde declarau domiciliul, numărul membrilor familiei (soție, copii, frați, surori, părinți, socri, servitori, ucenici, muncitori). Prin cap de familie se înțelegea orice persoană care are în sarcina sa hrana multora sau numai a sa singură,

---

¹⁶ N. Petrovici, *op. cit.*, pp. 61–64.

indiferent de e căsătorit sau nu¹⁷. Din 24 ianuarie 1917, pâinea urma să fie de o singură calitate (neagră) la prețul de 35 bani/kg, iar cea albă urma să se producă în cantități mici, pentru armatele aliate, cu 50 bani/kg; din 2 februarie, fiind întreruptă circulația pe apă și uscat, pâinea pentru populație a fost înlocuită cu mălai după următorul program: duminica, marțea, joia – 500 g/cap/zi la prețul de 20 bani/kg, iar muncitorii primeau 750 g. La jumătatea lui februarie 1917, o nouă publicație reduce consumul pâinii, mălaiului, făinii, fixând noi prețuri; ulterior, de pe 19 februarie au fost introduse cartelele nominale pentru pâine și mălai. La ele aveau dreptul toate persoanele aflate în oraș, fiind valabile 14 zile; ele dau dreptul la 350 grame pâine de persoană, în zilele de luni, miercuri, vineri, sâmbătă, sau în loc de pâine 265 grame făină de grâu. Cartela de mălai (de culoare roșie) dădea dreptul la 4 kg mălai de persoană/săptămână pentru muncitori și 2,1 kg/persoană/săptămână la ceilalți, cartela fiind valabilă șapte săptămâni¹⁸. Procurarea altor cartele în locul celor expirate se realiza în ultima săptămână de valabilitate.

Prin alte publicații s-a reglementat tăiatul vitelor, respectiv comercializarea cărnii obținute. Animalele urmau, din 20 ianuarie 1917, să fie sacrificate doar la abatorul comunal, pieile și blănurile fiind oprite de comandatură; după sărare erau transportate în Germania. Tot procesul sacrificării era supravegheat de patru măcelari germani, resturile animaliere duse la fabricile de săpun pentru extragerea grăsimii¹⁹. În prealabil, toți locuitorii au fost obligați să declare până la 16 ianuarie 1917 la primărie numărul de vite aflate în posesie (vacii, boii, oi, porci, păsări). Din 30 ianuarie 1917, prin Publicația C.I.G. nr. 2507, erau sechestrate toate vitele aflate în posesia particularilor, sacrificarea fiind interzisă, excepție făcând aprobările primite de la comandatură. Trebuiau declarate toate pieile de vite, cai, porci, oaie, în stare brută și prelucrate²⁰.

Începând cu luna martie s-au introdus cartelele de carne, aceasta fiind disponibilă doar în piețele publice, în zilele de marți, joi, duminică. Cumpărătorii erau grupați pe trei serii, după următoarea formulă:

- seria I – posesorii de cartele de la 1 – 25.000 luau carne marți;
- seria a II-a – de la 25.001 – 50.000 – joi;
- seria a III-a – de la 50.001 – 75.000, duminică.

Rația săptămânală era de 200 grame. Măcelarii nu puteau vinde carne decât pe cartelă și le era interzis să-și sacrifice individual vitele, carnea de vânzare fiind

---

¹⁷ SJBAN, Fond Primăria orașului Brăila, dosar 77/1916, f. 113–114; Fond Primăria orașului Brăila, dosar 88/1916, f. 5; N. Petrovici, *op. cit.*, p. 74; Constantin C. Giurescu, *Istoricul orașului Brăila din cele mai vechi timpuri până astăzi*, București, 1968, p. 256.

¹⁸ N. Petrovici, *op. cit.*, p. 72.

¹⁹ SJBAN, Fond Primăria orașului Brăila, dosar 77/1916, f. 115, 304, 347.

²⁰ *Ibidem*, f. 574.

luată de la primărie²¹. Supuse cartelării au fost și alte produse: fasolea (500 grame/persoană pe săptămână, iar servitorii și muncitorii 700 grame)²², sarea (din martie), gazul lampant, s-a interzis producerea, cumpărarea și vânzarea cozonacilor²³.

Iarna grea ce a lovit România în 1916/1917 a îngreunat aprovizionarea urbei cu cele necesare, cantitățile fiind reduse de autoritatea militară la mai mult de jumătate, specula izbucnind, deși erau prevăzute pedepse aspre.

Astfel s-a constituit în cadrul primăriei „Serviciul alimentației publice”, ce avea următoarele atribuții:

- tipărirea și distribuirea cartelelor;
- supravegherea prețurilor maxime din piețe și prăvălii;
- supravegherea măcelarilor și a locuințelor acestora;
- supravegherea brutarilor și controlul de trei ori pe săptămână asupra curățeniei localului, calității pâinii și lipsa la cântar;
- supravegherea alimentării cu lapte și unt a orașului;
- supravegherea vânzătorilor de legume și zarzavaturi²⁴.

Problemele persistând, primăria, la ordinul C.I.G., fixa din 12 aprilie cantitatea de alimente, de persoană, la 1,5 kg mălai, 700 grame făină, 100 grame secară săptămânal²⁵. De la mijlocul primăverii au apărut legumele și speculanții, fixându-se prețuri maxime. O listă a prețurilor la legume, din 30 iunie 1917, prevedea următoarele prețuri: dovleci – 60 bani/kg; mazăre – 60 bani/kg; bob – 60 bani/kg; fasole verde – 70 bani/kg; fasole galbenă – 70 bani/kg; salată – 15 bani/bucata; ridichi negre – 10 bani/3 bucăți; sfeclă – 15 bani/3 bucăți; castraveți – 50 bani/bucata; cartofi – 1 leu/kg; vișine – 1 leu/kg²⁶. La începutul lui septembrie, prețurile maxime la zarzavaturi erau: ceapa, fasolea verde, morcovii – 60 bani/kg; varza – 40 bani/kg; ardeii – 5 bani/bucata; vinete – 20 bani/bucata; castraveți – 8 bani/bucata; roșii, bame, cartofi – 1 leu/kg. O soluție propusă de ocupant a fost cultivarea cu zarzavat a tuturor locurilor de grădini, chiar și a celor destinate pentru flori. Ceea ce ar fi depășit nevoile cultivatorului, urma să fie cumpărat de autoritățile de ocupație, iar semințele urmau să fie asigurate de primărie; un astfel de demers se va aplica în primăvara anului 1918²⁷. Interdicțiile alimentare s-au extins la produsele ce asigurau hrana animalelor. Ordonanțele au obligat oamenii să anunțe primăria de

²¹ *Ibidem*, dosar 86/1916, f. 138.

²² *Ibidem*, f. 41; dosar 119/1916, f. 262.

²³ *Ibidem*, f. 162. Prin cozonaci se înțelege paste făinoase la a căror preparare se folosesc mai mult de 10 părți zahăr la 90 părți făină.

²⁴ *Ibidem*, f. 34.

²⁵ *Ibidem*, f. 193.

²⁶ *Ibidem*, f. 201.

²⁷ N. Petrovici, *op. cit.*, p. 77.

șeptelul avut, specificând lunar creșterea ori scăderea numărului deținut. Peștele și sarea erau alte produse ce lipseau constant, din vara lui 1917, trecându-se la distribuirea de primărie a peștelui în piețe, în cantitate de 200 grame/persoană/săptămână, iar sarea a fost cartelată.

A doua jumătate a anului 1917 a marcat amplificarea problemei alimentare, în contextul prelungirii războiului și acutei crize alimentare din Germania și statele aliate. Cartelarea s-a păstrat, modificându-se gramajele și prețurile frecvent, dar au apărut noi interdicții. S-au introdus cartele de săpun²⁸ cu 12 cupoane/cartela, a 100 grame cuponul, la prețul de 3 lei kg/solid și 2.50 lei/lichid; uneori în loc de fasole s-au distribuit 100 grame mazăre și 50 grame făina de mazăre²⁹, iar în perioada 31 decembrie – 6 ianuarie 1918 s-au dat câte 750 grame de cartofi³⁰, probabil cu ocazia Anului Nou. De la sfârșitul lui ianuarie 1918, populația era anunțată de noile cantități de mălai și făină primite pe cartelă. Fiecare persoană primea 1 kg mălai și 1,540 kg făină sau 2 kg pâine săptămânal. Pâinea se vindea de 4 ori/săptămână (marți, joi, sâmbătă, duminică, la prețul de 50 bani, cea de 1 kg și 1 leu de 2 kg³¹) Carnea era dată câte 200 grame/lună, pe membru de familie, la 3 lei kg, în măcelăriile autorizate din piețele Regală, Galați, Speranței, Concordiei, Poporului și Nordului³².

Exploatarea economică a resurselor a constituit preocuparea majoră a administrației militare străine instalate la Brăila. Forma mascată a confiscării bunurilor populației o constituiau rechizițiile. Unele se fac direct de la comercianți, prin bonuri de rechiziție, când nu se putea plăti. Cele mai multe se realizează de la casele particulare, prin intermediul primăriei, căreia prin serviciul său special comandatura îi trimitea astfel de bonuri, în care se indicau obiectele de care aveau nevoie. Bonurile înscriau prețuri mult inferioare celor de pe piață și rar au fost onorate de ocupanți. Pentru ca primăria să știe ce bunuri au cetățenii, prin ordonanțe s-a cerut populației să declare tot avutul. Debutul poate fi apreciat ca fiind decizia comandantului pieții, Wolf, din 8 ianuarie 1917, când se solicita deschiderea tuturor magazinelor pentru aprovizionarea armatei și a civililor, garantând locuitorilor dreptul la proprietate. În următoarea săptămână s-a cerut declararea tuturor mărfurilor din magazine ori depozite, apoi a animalelor din gospodăria, a porumbeilor călători (teama de spionaj), iar din martie cantitățile de aramă, alamă, plumb, zinc, cositor, toate rechiziționate cu excepția feroneriei și a vaselor de bucătărie. Au urmat sticlele goale de apă gazoasă cu închizătoare de porțelan,

²⁸ SJBAN, Fond Primăria orașului Brăila, dosar 129/1916, f. 7.

²⁹ *Ibidem*, f. 10.

³⁰ *Ibidem*, f. 50.

³¹ *Ibidem*, f. 56.

³² *Ibidem*, f. 89.

sticlele de limonadă și sacii goi³³. S-a ridicat sechestrul pus pe bunurile supușilor Puterilor Centrale, iar primăria prelua cheltuiala aprovizionării cu lapte a spitalelor, corpului ofițeresc, restaurantelor frecventate de trupele aliate, civililor utilizați la C.I.G., cantitățile fiind mari (doar lazaretul de campanie nr. 5 consuma 300 litri lapte zilnic)³⁴.

Întreținerea armatei de ocupație era o povară greu de suportat de oraș. La 22 ianuarie 1917, comandatura ordona ca Brăila să pună la dispoziția armatelor aliate 15.000 pături sau plăpumi, 15.000 perechi ciorapi de lână, 15.000 mănuși, fiecare familie având de dat cel puțin câte unul din toate articolele menționate³⁵. Apoi, pe 30 ianuarie 1917, se solicita particularilor, restaurantelor, prăvăliilor ce dispuneau în surplus peste cantitățile menționate, să declare surplusurile până pe 4 februarie, la următoarele categorii : 10 kg zahăr, 5 kg cafea, 3 kg ceai, 25 kg făină, 50 kg mălai, 5 kg grăsime, 3 kg unt, 10 kg fasole, mazăre, linte, 10 kg orez, arpacaș, griș, 1.000 kg lemne, 1.000 kg cărbune, 10 litri gaz, 5 litri benzină, 10 sticle lichioruri. S-au mai declarat toate trăsurile, săniile, căruțele sau alte vehicule pentru transport persoane³⁶.

De o atenție specială s-au bucurat armele, făcându-se apel la oameni ca sub aspre pedepse să depună la primărie armele deținute sau găsite, abandonate de trupele ruso-române în retragere, inclusiv de către proprietarii de magazine care comercializau arme ușoare și de vânătoare; rapid au fost predate peste 1.000 puști, 1.000 revolve, săbii, mii de cartușe, dar și arme albe exotice (iatagane, florete)³⁷.

Au mai fost rechiziționate în acele zile tulburi întreaga cantitate de cherestea din depozitele orașului, parcul de vehicule care urma să fie folosit doar în baza unui permis, toate stocurile de metale, cu excepția fierului, întreg șeptelul cabalin, care a fost însemnat cu fierul roșu și inventariat, toate vasele de pescărie, unelte și materiale de pescuit, cu excepția celor care aparțin Pescăriei orașului și se află sub control militar. și chiar întreaga cantitate de semințe de fân ce era pusă la dispoziția secției de economat a armatei de Dunăre.

Toate aceste rechiziții se realizau prin intermediul Comisiei de rechiziții a primăriei, care trimitea pe teren controlori de la Administrația Financiară, care prin percheziții luau mărfurile cerute, încheind procese verbale. Primăria era depășită complet de situația creată, arătând că nu pot fi plătite toate bunurile preluate cât și asigurată plata muncitorilor³⁸.

³³ *Ibidem*, f. 46–47; dosar 119/1916, f. 339, 464.

³⁴ *Ibidem*, dosar 77/1916, f. 256, 300.

³⁵ *Ibidem*, f. 432; N. Petrovici, *op. cit.*, p. 48.

³⁶ SJBAN, Fond Primăria orașului Brăila, dosar 77/1916, f. 568, 571.

³⁷ *Ibidem*, f. 227, 229; dosar 93/1916, f. 249.

³⁸ *Ibidem*, dosar 97/1916, f. 114; dosar 112/1916, f. 93, 104, 401, 432.

Lipsurile și-au pus repede amprenta asupra vieții comerciale, zeci de cafenele, lăptării, restaurante închizându-se (58 de localuri numai în iunie 1917).

Vara și toamna lui 1917 reconfirmau interesul pentru preluarea oricăror produse ce puteau folosi efortului de război al Puterilor Centrale, politica bine dirijată de jefuire sistematică a bogățiilor teritoriului și spoliere a cetățenilor continuând prin decizii în noi domenii.

Hrănirea militarilor din armata de ocupație, trupele active, a răniților și a zecilor de mii de localnici a determinat apariția multor publicații și ordonanțe ale C.I.G., ce reglementau creșterea animalelor și valorificarea lor. În acest sens, putem prezenta mai multe cazuri, acoperind intervalul septembrie 1917 – septembrie 1918. Ordonanța din 18 septembrie 1917, cu scopul de a acoperi necesitățile spitalelor militare și civile, cerea ca toți proprietarii de găini și vaci cu lapte, să vândă primăriei la un preț impus (40 bani oul, 60 bani litrul de lapte) ouă și lapte în fiecare lună. Cei care aveau doar o vacă erau obligați să vândă o jumătate de litru de lapte zilnic, iar cei cu găini un ou pe lună³⁹.

O publicațiune de la sfârșitul lui noiembrie 1917 reglementa creșterea porcilor prin obligația posesorilor de a declara toți porcii la primărie, primind în schimb o adeverință de declarare, utilă în caz de control. Tăierile erau interzise, doar cu aprobare oficială, permisiunile fiind acordate doar după 1 decembrie 1917. Posesorul unui porc preda la tăiere jumătate din animal la primărie cu prețul de 3 lei/kg, păstrând cealaltă jumătate și intestinalele. Cei care creșteau doi sau mai mulți porci, păstrau unul pentru uz propriu, ceilalți fiind predați, când ajungeau la greutatea minimă de 80 kg, la prețul de 2,40/kg în viu. Tăierile silite de îmbolnăviri subite, fracturi, moarte subită trebuiau anunțate la comandatură, iar animalele predate la abator. Greutatea cărnii porcilor tăiați era scăzută proprietarilor animalelor din rația săptămânală, în cuantum de 60 kg/porc întreg și 30 kg de jumătate de porc⁴⁰.

S-au mai preluat prin serviciul primăriei pieile luate de la cadavrele de cai și vite la prețul de 2 lei/kg, ba chiar butoaiile de vin care se mai aflau în oraș trebuiau declarate secției economice a Comandaturii Etapelor numărul 314, ce le prelua contra plată. Nedecларarea acestor produse se pedepsea prin confiscare, amenzi cu sume mari, chiar închisoare⁴¹. Gama produselor nealimentare rechiziționate a fost mult mai mare fiind declarate și predate colonialele (orz, cacao și derivate), toată cantitatea de substanțe aromatice (condimente, piper roșu) deținută de băcani, becurile, inclusiv cele defecte (erau permise 4 becuri de locuință), toate pânzele de

³⁹ *Ibidem*, dosar 129/1916, f. 1, 93.

⁴⁰ *Ibidem*, f. 29.

⁴¹ *Ibidem*, f. 30, 154, 177.

corăbii, uzate sau noi, inclusiv odgoane, corturi (inclusiv de circ), coviltire de pânză, culise de teatru, pânze pentru panorame⁴².

De o atenție sporită s-au bucurat materialele brute pentru război, periodic solicitându-se predarea uneltelor casnice și pentru bucătărie din aramă, bronz, zinc, cositor, plumb, aluminiu, nichel. Depozitul unde trebuiau predate se afla pe strada Regală nr. 123. Prin august 1918 au fost adunate ivărele de la uși, garniturile de uși și ferestre, zăvoarele de ferestre, firmele de alamă. Ele erau strânse de patrurile militare ce urmau să înlocuiască la cerere cu clanțe și garnituri de fier bunurile predate. Dintre produsele inedite rechiziționate amintim covoarele persane, plane, case de bani, lenjerie de pat, blănuri de lux, cantitățile de acid citric (sare de lămâie), acid tartaric și cremo-tartaric aflate la comercianți ori obiectele de gumă (cercuri de gumă de trăsură, bicicletă, motocicletă⁴³).

Acest interes pentru orice putea fi de folos armatelor inamice este cel mai bine exprimat de înștiințarea Comandamentului suprem al Grupului de Armată von Mackensen, statul major economic din 12 iulie 1918: „Proprietarii de fabrici, ateliere, depozite de instrumente, scule, obiecte casnice și alte articole din ramura fierăriei, depozite mai mici din prăvălii, magazine, să se prezinte până la 17.07.1918 la comandatura locală pentru a primi două liste de inventar. Prin această dispoziție toate depozitele anunțate sunt sechestrate și vânzarea din aceste depozite este interzisă. Scutite de declarare sunt metalele prețioase, materialele electrice, obiectele casnice de uz personal”⁴⁴.

Biserica a jucat un rol aparte în anii conflictului mondial, devenind acel spațiu spiritual, în care rugăciunile miilor de credincioși indiferent de apartenența la o confesiune se înalță spre cer dorind încetarea războiului, salvarea soților, taților, fraților implicați în masacre și pacea mult așteptată. Numeroși prelați au luat drumul frontului mobilizați la diferite regimente, iar bisericile au suferit distrugerii cauzate de bombardamente ori jafuri produse de soldații turci. După instituirea regimului militar, cultul divin s-a desfășurat cu întreruperi la bisericile din oraș, fiind nevoie de aprobarea C.I.G. în unele situații. Aceasta a permis ca serviciul religios să se desfășoare, impunând unele amendamente. Comandatura a aprobat cererea protoieriei⁴⁵ de a numi provizoriu în locul preoților plecați alții disponibili și a fost de acord cu cererea desfășurării serviciului divin de Paște, cu excepția trasului clopotelor (din cauza alarmei de aeroplane), care a fost oprit și pedepsit⁴⁶. Bunăvoința se explică prin dorința de a nu da naștere la noi resentimente din partea

⁴² *Ibidem*, f. 8, 27, 52, 77.

⁴³ *Ibidem*, f. 114, 137, 172, 197, 212; N. Petrovici, *op. cit.*, p. 47.

⁴⁴ *Ibidem*, f. 170.

⁴⁵ *Ibidem*, dosar 36/1917, f. 4.

⁴⁶ *Ibidem*, f. 9.

civililor și prin conținutul ordonanței nr. 7132 din 20 martie 1917, care enumera sărbătorile mari ce puteau fi serbate de popor. Când interesele germane o cereau, atitudinea se schimba radical, manifestând inflexibilitate în urmărirea propriilor obiective de natură economică.

În ianuarie 1917, germanii au pus pe biserica Sf. Nicolae un post de observație pentru a da alarma la apropierea avioanelor inamice. S-a cerut apoi predarea tuturor clopotelor (afară de cele din biserici), de porți, ganguri, fluiere care puteau da alarma. În aprilie 1917, comandatura solicita declararea tuturor stocurilor de ceară, parafină, neținând seama de protestul preoților⁴⁷. Protoiereul Ioan Didicescu, într-un raport din 4 mai 1917, arată că în bisericile ortodoxe din oraș se aflau 490 kg de lumânări (cele mai multe la biserica greacă – 400 kg) și 136 kg mucuri de lumânări. Din această cantitate comandatura dorea să cumpere o parte și se interesa de clopotele bisericilor, de metalul din care sunt turnate, care sunt de valoare istorică ori de importanță artistică⁴⁸. Protoieria protesta, deplângând lipsa lumânărilor pentru decese, parastase, pomeniri, dar se conforma și printr-un nou raport din 12 mai 1917 prezenta situația clopotelor, inclusiv pentru bisericile de alte confesiuni. Cele 11 biserici ortodoxe (Adormirea Maicii Domnului, Sf. Arhangheli, Sf. Apostoli, Sf. Gheorghe, Sf. Ilie, Sf. Ioan Botezătorul, Sf. Nicolae, Sf. Împărați, Sf. Spiridon, Cuvioasa Parascheva, Greacă) aveau un clopot bronz de mărime dublă (Sf. Arhangheli), 12 clopote mari, șase mijlocii, zece mici, toate de bronz, iar la celelalte situația se prezenta astfel: Biserica Catolică – unul mare și două potrivite de bronz, lipovenească – unul mărime dublă, unul mare, unul mijlociu, două mici de bronz, germană protestantă – unul mijlociu și unul mic de bronz, armeană – unul mijlociu de alamă. Comandatura nu a ținut seama de proteste, rechiziționând clopotele, lăsând câte unul de mărime mijlocie la bisericile protestantă, catolică, greacă, lipovenească, armeană, Sf. Nicolae, Sf. Gheorghe, Sf. Arhangheli, Sf. Împărați. Celelalte clopote trebuiau date jos și trimise la o magazie din port⁴⁹. Protestele au fost zadarnice, de concesie beneficiind doar biserica Sf. Apostoli, care a cerut lăsarea clopotului mare, adus de la München, cu valoare artistică și greu de demontat. Preotul paroh Stefan Bârzanescu sublinia pe lângă înălțimea, tăria și armonia sunetului său, neîntrecut chiar în tot orașul faptul că acest clopot nu putea fi dat jos fără „a se strica zidurile turlei și ușa din față”⁵⁰.

În 1918, nevoia de metale a germanilor a făcut ca printr-o nouă ordonanță (2 martie 1918) să se ceară demontarea celorlalte clopote rămase, o lună mai târziu

---

⁴⁷ *Ibidem*, f. 14.

⁴⁸ *Ibidem*, f. 25.

⁴⁹ *Ibidem*, f. 36.

⁵⁰ *Ibidem*, f. 39; *Documente privind istoria orașului Brăila (1831–1918)*, editori N. Mocioiu, S. Bounegru, Ghe. Iavorschi, A. Vidis, București, 1975, doc. nr. 506, p. 539.

vizate fiind acoperișurile de aramă. Cu toate protestele, s-a trecut la decopertarea acoperișului bisericii Sf. Petru și Pavel (cca 400 m² aramă cu grosime de 1 ½ mm), a castelului de apă (374 m² cu aceeași grosime), ca înlocuitor fiind utilizat carton asfaltat⁵¹.

Așadar, biserica nu a fost lipsită de problemele majore cu care s-au confruntat populația și celelalte instituții ale statului. Ea a rămas, în ciuda dificultăților, o constantă a vieții românilor, un sprijin material și moral pentru cei greu încercați de război.

Procesul educațional a fost grav afectat, ca atâtea altele în anii războiului; școala a suferit din cauza bombardamentelor, transformarea ei în spitale de campanie, lipsei personalului didactic, distrugerii mobilierului școlar și a altor lipsuri.

De la declararea războiului, învățământul public nu a mai funcționat. Toate localurile de școală au fost ocupate cu răniții sosiți de pe cele două fronturi. La evacuare în decembrie, ele au fost repede ocupate de trupele inamice. Abia la mijlocul primăverii, primăria a cerut comandaturii să permită deschiderea cursurilor în câteva școli primare, deși erau ocupate de trupe, existând suficientă populație școlară. Revizoratul școlar solicita sprijinul prefecturii în scopul evacuării a cel puțin patru – cinci școli de băieți și trei – patru de fete, aflate în zona centrală a Brăilei. Directorii aveau obligația să întocmească un raport detaliat cu starea școlilor, a materialelor didactice, mobilierului și a membrilor personalului didactic prezenți în oraș. S-au propus pentru deschidere Școala 4 băieți, ocupată de spitalul Crucii Roșii din Măcin, Școala 5 băieți, evacuată de trupe, Școala 6 băieți, ocupată de un spital, Școala 7 băieți, ocupată de trupe, Școala 2 fete (spital), Școala 3 băieți (artilerie germană). În aproximativ 20 de zile, după o dezinfecție generală, se aprecia că puteau începe cursurile pentru a recupera materiile anului trecut și o parte a materiei din anul curent, după o programă redusă. În oraș se mai aflau 14 bărbați și 26 femei (cadre didactice) care puteau relua activitatea didactică, populația școlară fiind de 1.800 băieți și 1.500 fete⁵².

Liceul Nicolae Bălcescu nu și-a desfășurat constant cursurile, fiind ocupat de mai multe ori, astfel încât a primit sprijin din partea minorității israelite. Comunitatea a oferit, în februarie 1918, liceului 2 localuri, unul pentru cursul inferior (un local pe Bd. Cuza) și altul pentru cursul superior (pe strada Plevnei), elevii evrei ținând cursuri după amiază⁵³. Cursurile se desfășurau cu dificultate, la unele discipline (fizică, chimie, științe) nu se puteau face experimentele necesare,

⁵¹ SJBAN, Fond Primăria orașului Brăila, dosar 517/1918, f. 6 și urm.

⁵² *Ibidem*, Fond Prefectura județului Brăila, dosar 1/1917, f. 5, 12; N. Petrovici, *op. cit.*, p. 62.

⁵³ *Ibidem*, Fond Prefectura județului Brăila, dosar 5/1918, f. 15.

însă, în ciuda impedimentelor, s-au ținut examenele de sfârșit de an, conform metodologiei publicate în „Gazeta Bucureștilor” din perioada 11–25 iulie. Taxele pentru susținerea examenelor erau mari (30 lei pentru examenul de absolvire a cursului inferior, 40 lei pentru cel de absolvire a cursului superior), fiind scutiți de taxe elevii ai căror tați au murit în război⁵⁴.

În primăvara lui 1918, școala a funcționat cu intermitențe, clădirile fiind ocupate de spitale timp îndelungat, transformate în cazărmi ori primind alte întrebunțări. Realitatea cruntă era adusă la cunoștința ministerului, un raport din 9 august 1918 arătând că pentru punerea în funcțiune a școlilor din județ era nevoie de 2.000 bănci, 100 catedre și table, iar în lipsa materialelor de construcții școala planificată a începe pe 1 septembrie, se va amâna⁵⁵. Lipsa mobilierului și a materialelor pentru reparații era marea problemă a tuturor școlilor. În septembrie 1918 a început organizarea cursurilor de limba germană, cu aprobarea administrației militare, la cursuri participând în clase minimum 8 elevi și maximum 25, înscriindu-se 64 doritori în oraș și 114 în comunele învecinate⁵⁶.

Pe toată perioada ocupației, inspector școlar a fost oberleutnantul Rohler, care da aprobările necesare, școlile comunităților germană și bulgară au fost privilegiate, completând mobilierul din școlile române și având lemne din belșug. La retragere, majoritatea clădirilor au fost devastate, puținul mobilier distrus, cursurile suspendate.

În concluzie, școala brăileană a fost greu încercată în cei doi ani de război și ocupație. Cu puține excepții, ea a fost tratată ca un element al normalității ce nu-și mai avea locul într-o societate devastată de război, în care o parte a elevilor liceeni a suferit retragerea în Moldova, profesorii au fost nevoiți să se descurce în asigurarea traiului, banii pentru reparații au fost o raritate, iar instituția în sine a mai funcționat prin eforturi supraomenești. Nu trebuie uitată atitudinea patriotică a învățătorilor, lucru remarcat de prefect și de ocupant, ce atrage atenția asupra fenomenului:

„Ni s-a atras atențiunea, că unii din domnii profesori, institutori, învățători, nu au atitudinea cuvenită când se prezintă înaintea domnilor ofițeri sau a uneia din autoritățile militare. Suntem puși în neplăcuta pozițiune de a vă reaminti deferența și cuviința ce trebuie păstrată în fața autorităților imperiale spre a nu da loc la observațiuni și a fi considerați ca lipsiți de lealitate. Vă rog a deprinde în același timp pe copii a saluta reverențios pe toți domnii ofițeri din garnizoană, ori-unde i-ar întâlni”⁵⁷.

---

⁵⁴ *Ibidem*, f. 85.

⁵⁵ *Ibidem*, f. 299.

⁵⁶ *Ibidem*, dosar 6/1918, f. 200.

⁵⁷ *Ibidem*, dosar 1/1917, f. 40.

Acestea au fost jertfele școlii brăilene, întregind o imagine complexă a societății românești din acel timp.

Situațiile de criză, de catastrofă de orice fel generează deteriorarea gravă a stării de sănătate a populației, epidemii, lipsuri de tot felul, ce pot afecta pe termen lung o națiune. După declararea războiului, Brăila s-a confruntat cu o asemenea situație, starea sanitară deteriorându-se rapid, în urma retragerii și doar prin măsurile energice ale Comandaturii și factorilor de decizie locali, la care s-a adăugat teama de pedepsele germanilor, a făcut ca localitatea să treacă cu bine peste această grea cumpănă.

În momentul ocupației, situația orașului era dezastruoasă. Fără vehicule și animale de tracțiune, luate prin rechiziții, nu se mai putea asigura curățenia, mai ales în cartierele periferice. La mizeria orașului a contribuit numărul mare de refugiați, care s-au înghesuit în toate locuințele și satele învecinate, precum și străzile pline de resturi și bălegar. De la bun început germanii au reglementat funcționarea serviciului sanitar din Brăila, trecând sub comanda armatei de Dunăre, toate instituțiile sanitare, un medic german coordonând spitalele, fiind desemnat și un medic șef al garnizoanei. Proviziiile de medicamente și pansamente erau rechiziționate de ocupant⁵⁸. Portul a fost curățit cu mari eforturi până în vară, interzicând pătrunderea civililor aici, iar curățenia orașului a revenit primăriei. S-a constituit un comitet de asanare, condus de un evreu bogat, Josef Goldberg, ce cu mijloacele avute la dispoziție a stabilit un serviciu zilnic de măturare a străzilor și ridicare a gunoaielor din curți. Brăila s-a împărțit în două zone: prima, până la Bd. Carol inclusiv, era curățat cu mijloacele primăriei, iar a doua, de la strada Plevnei la periferie, se curăța printr-un serviciu de căruțe rechiziționate cu concursul poliției. Coloanele de căruțe treceau odată pe săptămână pe fiecare stradă, măturau străzile, ridicau gunoaiile, organizarea fiind eficientă. S-a făcut apel la cetățeni să-și curețe zilnic trotuarul, curtea și să nu mai arunce gunoiul pe stradă⁵⁹. Comandatura s-a implicat rechiziționând 200 căruțe, munca acestor cărăuși fiind obligatorie. Personalul medical român rămas în Brăila a fost utilizat de germani atât la nevoile orașului, cât și la spitalele ce funcționau în oraș. S-au organizat comisii sanitare, germanii urmărind evitarea vreunei epidemii.

Publicațiuni succesive (multiplicate în câte 300 exemplare) au cerut populației să anunțe medicului urban, Ștefan Panteli, toate cazurile de boli molipsitoare, mai ales de piele. Atenție sporită s-a acordat bolilor sexuale, din cauza numărului mare de cazuri, fiind înregistrate și controlate prostituatele, înființându-se

---

⁵⁸ *Ibidem*, Fond Primăria orașului Brăila, dosar 77/1916, f. 130–143.

⁵⁹ N. Petrovici, *op. cit.*, pp. 52–53; SJBAN, Fond Primăria orașului Brăila, dosar 66/1916, f. 2.

o închisoare pentru ele pe strada Neagră⁶⁰. Au fost înregistrate cazuri de difterie, febră recurentă, scarlatină și un număr mare de cadavre neridicate.

Vaccinarea împotriva unor morburii a fost accelerată de decizia primăriei de a nu distribui cartela de pâine, decât celor ce prezentau și dovada de inoculare, procedură extinsă ulterior la alte situații. Marea provocare era tifosul exantematic. Germanii au făcut obligatorie despăducherea, pentru toată populația, în special cea săracă. În acest scop, prin ordonanța din 28 martie 1917, s-a pus la dispoziția publicului în mod gratuit, baia Diana din Bd. Cuza, în fiecare miercuri și duminică. S-a mai construit una nouă pentru săraci, în Piața Luminei, iar cei care nu dețineau certificat de despăduchere nu puteau primi cartela de pâine. Aceeași ordonanță recomandă cultura zarzavaturilor și cartofilor ce trebuiau consumate gătite și evitarea consumului apei direct din Dunăre. Supuși vaccinării prioritare au fost lucrătorii serviciului de salubritate, ce ridicau gunoaiele, curățau latrinele și dezinfectau cu var și stropeau străzile cu apă împotriva prafului. Certificatul de despăduchere a căpătat o importanță deosebită după ce prin deținerea lui se putea călători pe calea ferată, altfel neputându-se cumpăra bilet. Cu mari eforturi, primăria a adus 5.000 de tablete de chinină, 1.000 de aspirină și 20 de tinctură de iod, în valoare de 555 lei, repartizate spitalelor din oraș și medicilor, ce trebuiau să-l folosească cu economie⁶¹.

Frizerii au primit ordine ferme să trimită la despăduchere clienții ce aveau păduchi⁶². Lipsa săpunului era o problemă generală, specula cu săpun de proastă calitate fiind în floare. Primăria s-a străduit să rezolve problema, introducând din octombrie cartela de săpun, câte 100 grame/persoană la prețul de 3 lei kg solid și 2,40 litrul lichid.

Numărul mare de câini vagabonzi a provocat creșterea cazurilor de turbare, comandatura dând o ordonanță în februarie 1917, ce solicita ca:

- toți câinii să fie ținuți în lanț și închiși;
- animalele să poarte botnițe pe stradă și obligatoriu ținuți de frânghie;
- câinii găsiți liberi să fie prinși și uciși;
- fiecare proprietar era obligat să plătească o taxă anuală de 10 lei către primărie/fiecare câine;
- primăria va elibera proprietarului o marcă ce va fi prinsă de zgardă.

Această încercare de control a problemei canine a fost completată cu anunțul unei recompense de 2 lei/câine fără marcă prins pe stradă și adus la primărie⁶³. A fost

---

⁶⁰ *Ibidem*, f. 43.

⁶¹ N. Petrovici, *op. cit.*, pp. 55–56; SJBAN, Fond Primăria orașului Brăila, dosar 66/1916, f. 139, 343.

⁶² *Ibidem*, dosar 129/ 1916, f. 95.

⁶³ *Ibidem*, dosar 119/ 1916, f. 180, 488.

creat un serviciu de ecarisaj în Lacu Dulce, iar la premiere s-a renunțat după ce s-a observat că soldați germani din comunele învecinate, prindeau câini din sate și-i predau pentru bani.

Regulile de igienă se reconfirmau periodic prin noi ordonanțe; o publicație a C.I.G. din 30 iulie 1918 amintea că în interesul sănătății populației locuitorii sunt obligați să-și curețe zilnic trotuarul, strada din fața casei și curtea, gunoiul fiind ținut într-un vas până la trecerea căruței de gunoi. Gunoiul animalier trebuia dus odată la zece zile la locurile de descărcare stabilite sau pe câmp, la minim un kilometru de oraș. Latrinele se dezinfectau săptămânal cu var nestins sau cu lapte de var, de asanarea lor ocupându-se un serviciu special constituit⁶⁴. Comerțul ambulant era controlat, o ordonanță din august 1918 cerând ca toate alimentele puse în vânzare, să fie așezate pe hârtie, interzicând atingerea cu mâna produselor vândute pe stradă ori ce se pot consuma fără a fi gătite. Absolut toate produsele trebuiau acoperite împotriva muștelor, negustorii ambulanți având asupra lor un certificat de despăduchere reînnoit la 14 zile. Regulile dure și lipsa materiilor prime pentru fabricarea săpunului au dus la creșterea prețului la 8 lei și chiar 32 lei/kg. de săpun calitatea I și 11,30 lei calitatea a III-a⁶⁵.

Cele prezentate demonstrează eficiența politicii de exploatare și control instituite de autoritățile de ocupație, la extrema cealaltă plasându-se condițiile inumane de trai la care trebuiau să se conformeze zecile de mii de locuitori ai orașului. Brăila nu a mai cunoscut un astfel de regim în secolul al XX-lea, iar impactul războiului și ocupației va suscita, cu siguranță, și pe viitor interesul și curiozitatea iubitorilor de istorie.

---

⁶⁴ *Ibidem*, f. 176.

⁶⁵ *Ibidem*, dosar 75/1916, f. 390, 620.